

PODNIKY SE ZAHRANIČNÍ ÚČASTÍ V LIBERECKÉM KRAJI. VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ

Zuzana Potužáková, Jaroslav Demel

Úvod

Přímé zahraniční investice (PZI) jsou jedním z významných faktorů, který ovlivnil ekonomický vývoj tranzitivních ekonomik po roce 1989. Česká republika patří ve střední Evropě ke státům s největším objemem PZI na obyvatele, a to zejména díky své geografické poloze, tradici průmyslové výroby a příznivému poměru ceny a kvalifikace pracovní síly. Mezi roky 1993 a 2011 do ČR přiteklo 77,8 miliard eur přímých zahraničních investic [8] a poměr objemu PZI vůči HDP činil v roce 2011 více než 58 % [34].

V takto masivním objemu měly PZI dopad nejen na vývoj celé ČR, ale i na vývoj jednotlivých regionů. Zde v posledních dvou desetiletích dochází k prohlubování regionálních disparit, a to po ose centrum vs. periferie [35]. Jednou z příčin nárůstu těchto disparit jsou dlouhodobé socioekonomické charakteristiky jednotlivých regionů. Zejména regiony s původně vysokým podílem odvětví náročných na pracovní sílu zaostávají vůči průměrným hodnotám HDP na obyvatele za celou ČR. Mezi tyto regiony patří i Liberecký kraj, kde působí autoři tohoto článku.

V regionu byly tradičně zastoupeny textilní, sklářský a bižuterní průmysl, které doplňovalo strojírenství a průmysl plastů. Dopady ekonomické transformace se tak na počátku 90. let projeví při takovéto struktuře průmyslu poměrně výrazně. Páteřní textilní průmysl zaměstnávající před rokem 1989 v kraji desítky tisíc lidí téměř vymizel. Na konci 90. let zaměstnával necelých šest tisíc pracovníků, v roce 2010 to již bylo jen 1100 osob [10].

Následkem toho HDP na obyvatele v tomto kraji vůči průměru ČR již dvě dekády kontinuálně

klesá, i když nominálně i reálně má celkové regionální HDP tendenci rostoucí. Dle ČSÚ [14] činil HDP na obyvatele v roce 1996 v Libereckém kraji 52 % HDP na obyvatele v Praze, v roce 2010 to bylo již jen 35 %, což značí výrazný nárůst disparit mezi těmito regiony. Přímé zahraniční investice proto měly regionu přinést i zvýšenou poptávku po pracovní síle, původně zaměstnané v domácích podnicích, které již nebyly v tržních podmínkách schopny další působnosti, a následně zlepšit hospodářskou situaci regionu.

Cílem článku je metodou dotazníkového šetření zjistit motivy vstupu, převažující strukturu exportované produkce, vývoj počtu zaměstnanců a zaměstnávání cizích pracovníků v podnicích, které vstoupily do Libereckého kraje formou PZI. V rámci provádění dotazníkového šetření jsme ověřovali hypotézu, zda podniky vstoupily do Libereckého kraje formou PZI především kvůli nákladovým faktorům a kvůli programu investičních pobídek.

Nejprve se článek zaměřuje na rešerši literatury, zabývající se tímto tématem. Další část se věnuje socioekonomickým specifikům Libereckého kraje s důrazem na indikátory trhu práce a v poslední části bude představena metodika daného výzkumu a výsledky dotazníkového šetření. Při analýzách jsme vycházeli zejména z databází Českého statistického úřadu, dále jsme využili i Registr ekonomických subjektů (RES) pro identifikaci dotazovaných podniků.

1. Teoretické ukotvení tématu

Přímé zahraniční investice (PZI) jsou podle definice Skupiny světové banky vymezeny jako investice do jiné země s cílem získat minimálně

10 % kmenových akcií nebo takový podíl, který poskytne investorovi rozhodovací pravomoci [37]. PZI mají formu podílu na základním kapitálu, reinvestovaného zisku nebo půjčky od mateřské společnosti.

Co se týče dopadu PZI na transformující se ekonomiky, lze aplikovat například teorii Duninga a Naruly [18] zkoumající závislost mezi přílivem přímých zahraničních investic a ekonomickou vyspělostí země. Zatímco ekonomiky málo vyspělé jsou pouze příjemci PZI, s rostoucí ekonomickou úrovní roste i schopnost ekonomiky vyvážit kapitál. Pro rozvinuté tržní ekonomiky je pak charakteristický velmi malý rozdíl mezi objemem přijatých a investovaných PZI. ČR se nachází momentálně ve fázi, kdy stále silně převažuje příliv PZI, ale kdy domácí podniky začínají investovat v zahraničí. Je samozřejmě také otázkou, jak se do rozhodování českých investorů v dalších letech projeví nedávné nové skutečnosti, se kterými je nutné počítat, např. poruchy finančních trhů, kurzové výkyvy a dluhové krize s významným vlivem na i dosud stabilní ekonomiky [22].

V roce 2010 činil podíl PZI investovaných v ČR 3,4 % HDP, opačným směrem proudily investice ve výši 0,59 % HDP [37]. Kornecki [24] analyzovala dopady PZI v tranzitivních ekonomikách na jejich hospodářský růst a potvrdila velmi silnou korelaci mezi reálným růstem HDP a objemem investovaných PZI ve všech středoevropských ekonomikách. Kinoshita a Campos [23] zkoumali důvody jejich alokace v 25 tranzitivních ekonomikách v průběhu 90. let. Ve východoevropských a baltských ekonomikách byly hlavním důvodem alokace PZI převážně do zpracovatelského průmyslu jejich institucionální rámec a napojení na západní trhy. V ČR bylo v letech 1998–2011 investováno do zpracovatelského průmyslu 46 % všech PZI, jednalo se o 978 miliard korun [8], což potvrzuje tezi o směřování PZI do zpracovatelského průmyslu. Pro srovnání v případě ekonomik bývalého SSSR byly naopak rozhodujícím faktorem přírodní zdroje, kam mířila i drtivá většina PZI.

Torlak [33] se soustředí dopad technologických transferů PZI v těchto ekonomikách. Z dat více než osmi tisíc firem ze Střední a Jihovýchodní Evropy vyplývá pozitivní korelace mezi zahraničním vlastnictvím podniku a jeho produktivitou práce díky těmto transferům. Mezi další autory patří například Bevan a Estrin [5],

kterí se zabývají nastavením institucionálního rámce při realizaci PZI v tranzitivních ekonomikách. Podle závěrů jejich studie existuje přímá úměra mezi kvalitou institucí a objemem investovaných PZI.

Beyer [4] zkoumá tematiku daňových pobídek, které s přílivem PZI do Střední a Východní Evropy úzce souvisí. Ze závěrů jeho komparativní analýzy provedené v patnácti post-komunistických státech nicméně vyplývá, že efekt daňových pobídek je jen velmi nízký. Významným faktorem byla naopak hloubka a úspěšnost transformačního procesu. Světová banka [38] sestavila pro účely transformace postkomunistických ekonomik tzv. liberalizační index. Ten nabýval hodnoty 0–1, přičemž čím vyšších hodnot nabýval index, tím více byla ekonomika zliberalizovaná a transformační proces dokončenější. Hodnota indexu pro ČR vzrostla mezi roky 1990 a 1996 z 0,2 na 0,9, což ukazuje hloubku a rychlost transformačního procesu. Analogických výsledků dosáhly pouze další státy Visegrádu, Estonsko a Slovinsko, tedy státy, kam mířily i největší objemy PZI [36]. Z hlediska tohoto pohledu lze tedy investiční pobídky považovat za faktor, který nebyl nezbytný a zahraniční firmy by do regionu přišly pravděpodobně i bez nich na základě jiných charakteristik regionu [30].

Ekonomický vývoj regionů v kontextu PZI dlouhodobě analyzuje Pavlínek [26] a [28], který zkoumá i dopady přítomnosti automobilového průmyslu [26]. Ten je klíčový i pro ekonomiku ČR, kde zaujímá vysoký podíl ve zpracovatelském průmyslu. Dle jeho závěrů stále zůstává většina výzkumu a vývoje tohoto sektoru v jádrových zemích EU, zatímco ve středoevropských státech převažuje montáž a další části produkčního řetězce s nižší přidanou hodnotou jako například výroba komponentů.

Nejlepšími příklady PZI investic v tomto regionu představuje kromě vstupu VW do Škody Auto spojení Dacia – Renault. V obou případech se jedná o kombinaci místní nízkonákladové výroby původní značky a zastřešující nadnárodní společnosti, kde ale většina strategických funkcí včetně výzkumu a vývoje zůstává nepřesunuta. Toto rozdělení limituje další přiblížení a konvergenci nových členských států EU a jejich regionů k jádru EU.

V zemích Visegrádu je diskutovaným tématem i vazba přímých zahraničních investic v kontextu nárůstu regionálních disparit, které

se v posledních dvaceti letech odehrávají po ose centrum – periferie [36]. Jurajda a Terrell [22] vysvětlují rozdíly v regionální nezaměstnanosti ve čtyřech evropských tranzitivních ekonomikách. Z jejich závěrů plyne, že PZI spolu s migrací pracovní síly vysvětlují přetrvávající rozdíly v regionální nezaměstnanosti, kdy se více kvalifikovaná pracovní síla přesunuje do regionů s vyšším podílem vysokoškolsky vzdělaných, kam zároveň míří i největší objemy PZI. To v konečném důsledku znamená prohloubení regionálních disparit, kdy regiony s méně příznivou vzdělanostní strukturou budou dále zaostávat.

Na negativní důsledky rostoucích disparit pro regionální trhy práce poukazují také Rydvalová a Žižka [29] nebo Jáč et al. [21]. Dopady PZI na pracovní trhy v jednotlivých regionech či okresech se zabývali i autoři, kteří budou uvedeni podrobněji. Dinga [16] se zaměřuje na vliv investice TPCA v Kolíně, který byl dotován vládou jako největší investiční pobídka do automobilového průmyslu. V roce 2010 bylo zaměstnáno přímo v TPCA 3600 lidí a patřil k největším zaměstnavatelům regionu. PZI i investiční pobídky jsou považovány za důležitý nástroj pro zlepšení podmínek na trhu práce a zvýšení počtu pracovních míst poptávaných na místním trhu práce. Podle závěrů Dingy se míra nezaměstnanosti díky TPCA snížila o 1 p. b. Dlouhodobé přínosy investice tak zůstávají relativně malé a to i navzdory vysokému objemu této investiční pobídky.

Za zajímavé lze považovat výsledky Baštové a Dokoupila [2], kteří analyzovali účinky přílivu přímých zahraničních investic v průmyslové zóně Borská pole v Plzni. Výsledky pocházejí z dotazníkového šetření devíti největších průmyslových zaměstnavatelů v Plzni, kteří zaměstnávají asi 50 % pracovní síly této průmyslové zóny. Podle jejich zjištění je značný rozdíl mezi situací na trhu práce a poptávkou průmyslových podniků, zejména v kvalitě pracovní síly. Článek zdůrazňuje ztrátu počáteční kvalifikace místní pracovní síly. Dalším aspektem je vysoký podíl zahraniční pracovní síly, z čehož vyplývá omezený přínos místnímu trhu práce. Dle zjištění dotazníkového šetření bylo v roce 2008 v průmyslové zóně Borská pole, kam velké množství společností vstoupilo v režimu investičních pobídek, bylo 75 % všech pracovních míst v tomto roce obsazených zahraničními pracovníky. Hlaváček [20] se zaměřil na vliv PZI v sousedícím Ústeckém kraji. Podle

jeho závěrů PZI a jejich umístění posiluje další asymetrický vývoj a rozdělení „východ-západ“ Ústeckého kraje s doprovázejícími socioekonomickými dopady. Z tohoto výčtu vyplývá, že se dopady PZI na regionální nebo místní pracovní trhy mohou výrazně lišit a to v závislosti na socioekonomických charakteristikách regionů i na metodice výzkumu.

Jelikož každý region ČR včetně Libereckého kraje má svá specifika, vyplývající z dlouhodobého socioekonomického vývoje, je třeba se nejprve soustředit na socioekonomické charakteristiky s důrazem na indikátory trhu práce a specifika tohoto kraje, aby byly patrné jeho odlišnosti v rámci ČR.

2. Socioekonomická charakteristika Libereckého kraje

Liberecký kraj je po regionu hlavního města Prahy druhým nejmenším krajem, zaujímá pouze 4 % území ČR. Kraj s celkovým počtem téměř 440 tisíc obyvatel se dále člení na čtyři okresy (Česká Lípa, Liberec, Jablonec n. N., Semily). V roce 2010 zde dosahoval HDP na obyvatele 75 % republikového průměru. Poměr HDP na obyvatele vůči průměru ČR má dlouhodobě klesající tendenci, což značí hospodářskou stagnaci regionu. V roce 1995 dosahoval HDP na obyvatele 91 % celorepublikového průměru, v roce 2004 to bylo již necelých 80 % [12].

Jedna z příčin je geografická poloha regionu. Liberecký region neprofituje, na rozdíl od regionů na západě či jihu ČR, z blízkosti ekonomicky silného Bavorska, popřípadě Rakouska. Sousedí, vedle Polska, s dlouhodobě stagnujícími okresy spolkového státu Sasko (Budyšín, Zhořelec). Tyto oblasti mají celkově nižší ekonomickou úroveň než spolkové země na jihu Německa a to i přes hospodářský růst v odehrávající se v posledních letech v trojúhelníku mezi městy Drážďany (Dresden), Lipsko (Leipzig) a Chemnitz. Dále jsou pro příhraniční oblasti Německa i Polska charakteristické rovněž nadprůměrné míry obecně i dlouhodobé nezaměstnanosti, nízká míra porodnosti nebo negativní migrační saldo.

Z výše uvedeného pramení horší růstové perspektivy Libereckého kraje oproti například Plzeňskému nebo Jihočeskému kraji. Dalším negativem je nedokončené dálniční spojení do Německa, které opět limituje růstové perspektivy regionu, přičemž silniční napojení na výše zmíněnou oblast v Sasku by bylo pro Liberecký kraj bezesporu přínosem.

Specifikem regionu je jeho průmyslové zaměření, kde v minulosti dominoval kromě strojírenství zejména textilní, sklářský a bižuterní průmysl. Jak již bylo řečeno v úvodu, textilní průmysl nebyl po roce 1989 schopen cenově konkurovat asijské produkci, což mělo za následek rychlý a trvalý nárůst nezaměstna-

nosti v okrajových částech regionu (zejména Novoměstsko a Frýdlantsko). Sklářský a bižuterní průmysl se po celosvětové krizi v roce 2008 potýká s obtížemi. Původní struktura průmyslu regionu je tedy další příčinou jeho hospodářské stagnace vůči celorepublikovému průměru.

Tab. 1: Vybrané socioekonomické charakteristiky Libereckého kraje (LK)

Ukazatel /oblast	LK	ČR
HDP na oby. v CZK	268 480	358 957
Průměrná hrubá měsíční mzda (2009)	20 426	22 663
Míra zaměstnanosti, %	51,6	54,5
Míra registrované nezaměstnanosti, %	10,5	9,6
Zaměstnanost primární sektor, %	2,0	3,1
Zaměstnanost sekundární sektor, %	47,7	38,0
Zaměstnanost terciární sektor, %	52,0	58,9

Zdroj: [12]

Aktuálně tvoří páteř průmyslové výroby zejména sektor automobilový včetně doprovodné produkce plastových a pryžových výrobků, mimo jiné i kvůli blízkosti mladoboleslavské Škody Auto v sousedícím Středočeském kraji. V Libereckém kraji bylo v roce 2010 zaměstnaných zhruba 200 tisíc osob, z nichž téměř 48 % pracovalo právě v sekundárním sektoru. To je o deset procentních bodů více, než je celorepublikový průměr [12].

Co se týče situace na trhu práce, ta je pouze mírně horší, než je průměr v ČR, což vyplývá i z dat v tabulce 1. Míra zaměstnanosti v kraji činila 51,6 % [14], byla tak o tři procentní body nižší než celostátní průměr. Průměrná hrubá měsíční mzda v roce 2009 činila 20 tisíc korun, byla rovněž mírně podprůměrná. Míra registrované nezaměstnanosti dosahovala 10,5 %, tedy o jeden procentní bod více než průměr ČR.

V jednotlivých oblastech kraje se však míra registrované nezaměstnanosti značně lišila. Na Novoměstsku v roce 2010 přesahovala 18 %, na Frýdlantsku pak 16 %. Cvikovsko vykázalo více než 14% míru nezaměstnanosti, Novoborsko

pak 12%. Naopak na Turnovsku nebo Jablonceku byla míra registrované nezaměstnanosti na úrovni 9 %, což je méně než průměr ČR [12].

Dalším specifickým regionu je odlišná vzdělanostní struktura obyvatelstva, kterou ilustruje tabulka 2. Tato struktura reflektuje průmyslovou tradici regionu. V roce 2010 disponovalo 40 % obyvatelstva starších 15 let středoškolským vzděláním bez maturity, 32 % byli středoškolsky vzděláni s maturitou a pouze 10 % jich disponovalo vysokoškolským vzděláním. Vysokoškoláků je tedy v kraji o 4 procentní body méně, než je průměr ČR [13]. Středoškoláků bez maturity je naopak o šest procentních bodů více, což značí z hlediska dlouhodobé konkurenceschopnosti regionu méně příznivou vzdělanostní strukturu. Vzdělanostní struktura se odráží i ve statistikách nezaměstnanosti. V roce 2010 bylo z více než 25 tisíc nezaměstnaných v Libereckém kraji téměř 11 tisíc vyučených a téměř 7 tisíc disponovalo pouze základním vzděláním [12]. Tyto dvě skupiny tvoří téměř tři čtvrtiny všech nezaměstnaných v regionu, další čtyři tisíce nezaměstnaných disponovalo středním odborným vzděláním s maturitou.

Tab. 2: Vzdělanostní struktura (%), 2010

Obyvatelé starší 15 let	LK	ČR
Základní vzdělání či bez vzdělání	18	16
Středoškolsky vzdělání bez maturity	40	34
Středoškolsky vzdělání s maturitou	32	36
Vysokoškolsky vzdělání	10	14

Zdroj: [12]

Vzhledem k negativní vazbě mezi mírou nezaměstnanosti a dosaženým vzděláním výše uvedená čísla znamenají omezení v růstovém potenciálu kraje. Jelikož míra dosaženého vzdělání pozitivně ovlivňuje výši mezd i s HDP na obyvatele, vysvětluje vzdělanostní struktura nižší mzdovou hladinu i klesající HDP na obyvatele vůči celorepublikovému průměru.

Co se týče přímých zahraničních investic v Libereckém kraji, jejich objem ke konci roku 2010 činil více než 62 miliard korun, z čehož 25 miliard činil základní kapitál, 13 miliard reinvestovaný zisk a 23 miliard ostatní kapitál [7]. Pro porovnání, objem PZI ve Středočeském kraji činil ten samý rok téměř 248 miliard, v sousedním Ústeckém kraji 104 miliard, v Královéhradeckém kraji pak 48 miliard [7]. Liberecký kraj tedy co do objemu PZI sice zaostává při zohlednění počtu obyvatel za Ústeckým krajem, v Královéhradeckém kraji byl v roce 2010 ale objem PZI o více než třetinu nižší než v Libereckém kraji.

Další údaje pochází od vládní agentury CzechInvest, která eviduje projekty, které se v regionu realizovaly v rámci režimu investičních pobídek. Mezi roky 1993 a druhým kvartálem 2012 bylo v Libereckém kraji investováno prostřednictvím investičních pobídek 28 miliard korun. V 72 projektech vytvořily zahraniční společnosti téměř 7500 pracovních míst [15]. Dokument ale již nezmiňuje, zda se jednalo o čistý nárůst pracovních míst nebo zda se jednalo o již zaměstnané, kteří pouze změnili pracovní místo, přičemž v druhém jmenovaném případě by se nejednalo o přínos pro místní trh práce. Z dat dostupných v tomto dokumentu tak nelze učinit jednoznačný závěr o přínosu či negativním dopadu investičních pobídek pro regionální trh práce.

3. Metodika a výsledky dotazníkového šetření

V naší studii se zaměříme na přímé zahraniční investice v Libereckém kraji. Metodou dotazníkového šetření jsme chtěli zjistit motivy vstupu, převažující strukturu exportované produkce, vývoj počtu zaměstnanců, či zaměstnávání cizích pracovníků. Dále jsme zjišťovali, jak se tyto podniky podobají či liší ve vybraných charakteristikách od hodnot za Liberecký kraj.

Vybrané podniky byly identifikovány pomocí databáze RES (Registr ekonomických subjektů) za rok 2010. Zde byly vyhledány společnosti vlastněné či spoluvlastněné zahraničními subjekty s podílem na základním kapitálu vyšším než 10 %, což je minimální hranice k tomu, aby mohla být investice považována za PZI. Současně byl výběr omezen na podniky, které zaměstnávaly v roce 2010 více než sto pracovníků, jelikož podniky s tímto počtem zaměstnanců již mohou ovlivňovat ekonomický vývoj regionu i charakteristiky regionálního trhu práce. Takto indikovaných společností bylo v Libereckém kraji v roce 2010 šedesát. Celkově jsme z dotazníkového šetření získali čtrnáct dotazníků, tedy cca. 23 % všech oslovených podniků. Polovina z nich přišla do Libereckého kraje v rámci programu investičních pobídek. Dotazníkového šetření se účastnily i největších firmy regionu, které zaměstnávaly v roce 2010 téměř pět a půl tisíce pracovníků. Řada oslovených podniků se dotazníkového šetření bohužel nechtěla zúčastnit kvůli negativnímu postoji jejich zahraničních vlastníků.

V rámci provádění dotazníkového šetření jsme ověřovali hypotézu, zda podniky vstoupily do Libereckého kraje formou PZI především kvůli nákladovým faktorům a kvůli programu investičních pobídek.

Dotazníkové šetření směřovalo do následujících **oblastí**:

- důvody vstupu na český trh,
- vzdělanostní struktura zaměstnanců,
- struktura výroby dle klasifikace NACE,
- vývoj počtu pracovníků a podílu cizinců na celkovém počtu zaměstnanců,
- teritoriální struktura exportu.

Dotazy ohledně výrobní struktury, struktury exportu a vzdělanostní struktury se soustředily na roky 2008–2010, aby data byla časově porovnatelná s daty za Liberecký kraj ze statistické ročenky Libereckého kraje. Porovnání těchto dat jsou uvedena v tabulce č. 3 v závěru této části článku.

První dotazovanou oblastí byly **motivů vstupu** zahraničních firem na český trh. Otázka byla položena jako multikriteriální, firmy si měly z dvaceti faktorů vybrat pět nejdůležitějších. Jako nejdůležitější faktory dotazované firmy shodně uváděly nízké výrobní náklady a levnou pracovní sílu, což zmínilo osm ze čtrnácti firem. Druhým nejčtetnějším faktorem byla odpovídající kvalifikovanost pracovní síly, kterou podniky uvedly v sedmi případech. Shodně ve čtyřech případech byly uvedeny potenciál trhu a znalost trhu. Tím byla potvrzena první část hypotézy, že klíčovým faktorem pro vstup do Libereckého kraje byly pro dotazované podniky nákladové faktory.

Dvakrát byla zmíněna i podpora exportu mateřské firmy a základna pro výrobní aktivity a nízké přepravní náklady. Tyto faktory ale figurovaly mezi méně důležitými. Pouze v jednom případě byl naopak zmíněn faktor finančních a dalších pobídek pro investory. Celkově ale převažovaly **důvody nákladového charakteru**, což skrývá riziko, že při růstu nákladů na výrobu a na pracovní sílu přesunou tyto společnosti svoji výrobu do jiných, levnějších států.

Ačkoliv kvalifikovanost pracovní síly uváděla polovina dotazovaných firem jako třetí nejdůležitější faktor pro vstup na český trh, nekoresponduje toto tvrzení s **vzdělanostní strukturou** zaměstnanců podniků, která je horší než v regionu jako takovém. V dotazovaných firmách v roce 2010 polovina zaměstnanců disponovala středoškolským vzděláním bez maturity, 12 % mělo pouze základní vzdělání, 29 % středoškolské vzdělání s maturitou a jen 9 % vysokoškolské vzdělání.

Tato data částečně osvětlují relativně nízkou míru registrované nezaměstnanosti, vez-

meme-li v potaz vzdělanostní strukturu obyvatel, která je méně příznivá, než je celorepublikový průměr. Na druhou stranu, pokud dojde k nárůstu mzdových a výrobních nákladů, může to pro region znamenat značný nárůst nezaměstnanosti právě kvůli vzdělanostní struktuře zaměstnanců průmyslových podniků.

Dotazované firmy byly z až na jednu výjimku **činné ve zpracovatelském průmyslu** (NACE C). Je to výrazně více než celková čísla v Libereckém kraji, kde průmyslové podniky v daném roce tvořily jen 15 % všech ekonomických subjektů [12]. Při aplikaci dvoumístného členění klasifikace NACE C, které již nebylo součástí statistické ročenky, byla nejčastěji zastoupena výroba motorových vozidel (29) a výroba kovových konstrukcí (25), následovaná výrobou pryžových a plastových výrobků (22) a výrobou strojů a zařízení (28). Do těchto čtyř kategorií patřilo 80 % dotazovaných firem, což potvrzuje silnou orientaci největších PZI regionu na automobilový průmysl.

MPO [25] řadí podle přidané hodnoty produkce výrobu pryžových a plastových výrobků mezi tzv. medium low-tech a ostatní uvedené obory do medium high-tech, tedy se středně vysokou přidanou hodnotou. Oproti tomu původně hojně zastoupený textilní průmysl řadí do low-tech odvětví s nízkou přidanou hodnotou. V regionu tedy v posledních dvaceti letech došlo k transformaci průmyslové produkce a přesunu pracovní síly do odvětví se středně vysokou přidanou hodnotou, které jsou odolnější vůči relokaci v případě růstu nákladů. Pouze jeden dotazovaný podnik ale působí v odvětví s vysokou přidanou hodnotou (high-tech), které je považováno za pilíř dlouhodobého ekonomického růstu.

Zaměření na automobilový průmysl sektor potvrzuje i struktura exportu dotazovaných podniků, kde jsme použili klasifikaci SITC. Čtyři podniky vyváží přímo silniční vozidla, jeden elektrická zařízení (SITC 7), dva vyváží kovy, respektive plasty (SITC 6 a 5) s výrobou silničních vozidel souvisejících. Jeden se zaměřuje na export fotografických přístrojů, zařízení a optických výrobků (SITC 8). Podle ČSÚ tvoří polovinu exportu Libereckého kraje právě třída SITC 7, následovaná SITC 6 (23 %) a SITC 8 (16 %) [12]. V exportní struktuře dotazovaných podniků je oproti Libereckému kraji nadprůměrně zastoupena třída SITC 5 – Chemikálie a příbuzné výrobky, které se na celkovém

exportu regionu podílí pouze necelými 4 %. U dotazovaných podniků převažuje orientace na automobilový průmysl, která je silnější než v případě Libereckého kraje jako takového. Toto zaměření, se může negativně projevit na ekonomickém rozvoji kraje v případě poklesu poptávky po silničních vozidlech a prohloubit tak hospodářskou stagnaci kraje.

Dosavadní **vývoj počtu pracovníků** v dotazovaných firmách byl ale dosud převážně pozitivní. V jedenácti firmách vzrostl mezi rokem založení a rokem 2010 počet pracovníků a to navzdory dopadům celosvětové ekonomické krize v roce 2008. Nárůst počtu pracovníků ve sledovaném období činil v řadě případů desítky i stovky procent, což bylo ale způsobeno především nízkým počtem zaměstnanců v prvním roce působení firem v Libereckém kraji.

Další dotaz směřoval **na zaměstnanost cizinců**. Liberecký region hraničí s Německem (Spolková země Sasko) a Polskem (Vojvodství Dolnoslezské). Jak bylo již výše uvedeno, míra registrované nezaměstnanosti v Libereckém kraji byla v roce 2010 o jeden p. b. nad celostátním průměrem a dosahovala 10,5 %. V hraničních oblastech Německa a Polska byla však míra nezaměstnanosti ještě vyšší. V okrese Görlitz (Zhořelec) dosahovala 14 %, v okrese Bautzen (Budyšín) pak 11 %. V Polsku byla situace na trhu práce ještě výrazně horší. Okres Jelení hora vykazoval míru nezaměstnanosti ve výši téměř 23 %, v Lubaňském okrese dokonce 24,7 % [11]. Z uvedených čísel by se dalo předpokládat, že pracovní uplatnění v Libereckém regionu bude atraktivní zejména pro polské pracovníky vzhledem k nižší mzdové hladině v Polsku a nižším jazykovým bariérám.

Bašťová a Dokoupil [2] na příkladu města Plzně zjistili, že pracovní místa v průmyslových podnicích byla obsazována často cizinci kvůli „překvalifikovanosti“ lokální pracovní síly a že přínos těchto PZL lokálnímu trhu práce není nijak výrazný. V případě dotazovaných podniků v Libereckém kraji je situace naprosto odlišná. Pět dotazovaných podniků nezaměstnávalo cizince vůbec, v dalších pěti podnicích se jejich podíl pohybuje do 10 % a ve dvou podnicích pak do 15 % všech zaměstnanců. Pouze ve dvou podnicích byl jejich podíl čtvrtinový, respektive třetinový.

Co se týče národnostního složení zaměstnanců z ciziny, nejpočetnější menšinu tvoří Slováci a Poláci, následovaní se značným odstupem

Ukrajinci. Všechny jmenované národnostní skupiny jsou zaměstnané především na manuálních a nízko kvalifikovaných pozicích. To koresponduje s daty za Liberecký kraj, kde Slováci a Poláci tvoří 95 % cizinců ze zhruba tří tisíc cizinců z EU/EHP zaměstnaných v Libereckém kraji, přičemž celkem zde v daném roce pracovalo necelých osm tisíc cizinců [35]. Počet zaměstnaných cizinců z ostatních členských států EU/EHP se pohybuje jen v desítkách osob. Z nečlenských států EU byli největší národnostní skupinou Ukrajinci a čítali v roce 2010 necelý tisíc zaměstnanců.

Na rozdíl od situace v Plzni jsou tedy v podnicích činných ve zpracovatelském průmyslu zaměstnávání převážně čeští pracovníci, což má pozitivní vliv na zaměstnanost v Libereckém kraji, přičemž podíl zaměstnaných cizinců na celkovém počtu zaměstnanců má v posledních letech dokonce klesající tendenci.

Poslední dotazovanou oblastí byla **teritoriální struktura exportu** dotazovaných společností. Jelikož některé firmy exportují i do desítek zemí světa, zaměřili jsme se pouze na tři největší exportní teritoria. Ve všech sledovaných letech (2008–2010) bylo nejdůležitějším exportním teritoriem Německo, kam exportovalo dvanáct z dotazovaných firem, přičemž v osmi případech do Německa směřovala více než polovina exportů.

Druhým největším odbytištěm bylo Slovensko, které bylo zmíněno čtyřikrát, přičemž dva podniky vyvážely do SR tři čtvrtiny svého exportu. Následovala Francie, Rakousko a Švýcarsko, jejichž podíl na celkovém exportu se pohyboval v rozmezí 7–15 %. Jako exportní odbytiště figurovaly i další západoevropské státy jako Itálie, Velká Británie, Španělsko nebo Nizozemsko. Tím byla potvrzena druhá část hypotézy, že důvodem vstupu dotazovaných podniků do Libereckého kraje byla geografická blízkost s Německem.

Německo je i největším obchodním partnerem Libereckého kraje, kam míří více než 40 % všech exportů, následované se značným odstupem Francií a Itálií, kam míří 5 %, respektive 2 % všech exportů [12]. Dotazované firmy ve sledovaném období obchodovaly i s řadou západoevropských ekonomik. Tato odbytiště ale v dotazovaných podnicích následovala ve většině případů až se značným odstupem po Německu. Jedná se de facto o silnou teritoriální koncentraci zahraničně obchodních aktivit

dotazovaných firem, navíc pouze na členské státy EU, kde se růstové prognózy kvůli krizi

v eurozóně pohybují pro rok 2013 jen 0,4 % a pro následující rok 1,4 % [20].

Tab. 3: Porovnání vybraných charakteristik, dotazované podniky vs. Liberecký kraj

Charakteristika	Dotazované podniky	Liberecký kraj
Podíl NACE C na celkovém počtu ekonomických subjektů, %:	92,0	15,0
Vývoz podle SITC, vybrané třídy, %		
SITC 5	15,0	3,4
SITC 6	30,0	23,6
SITC 7	50,0	52,6
SITC 8	5,0	16,5
Dosažené vzdělání pracovní síly, %		
Základní vzdělání	12	18
Středoškolské bez maturity	50	40
Středoškolské s maturitou	29	32
Vysokoškolské	9	10

Zdroj: vlastní

Závěr

Liberecký kraj se řadí k regionům, jejichž ekonomická úroveň, měřená HDP na obyvatele vůči celorepublikovému průměru, již řadu let kontinuálně klesá. Jednou z příčin je vzdělanostní struktura obyvatel, determinovaná původně silným zastoupením textilního průmyslu, který vyžadoval vysoký podíl nízko kvalifikovaných pracovníků. Dalšími příčinami jsou geografická poloha regionu, který sousedí se stagnujícími okresy Polska a spolkové země Sasko. Ty na rozdíl od Bavorska nebo Dolního Rakouska nelze označit za ekonomicky prosperující oblasti. Negativem je i nedokončené dálniční spojení do centrální oblasti Saska s vyššími tempy hospodářského růstu.

Cílem článku bylo metodou dotazníkového šetření zjistit motivy vstupu, převažující strukturu exportované produkce, vývoj počtu zaměstnanců či zaměstnávání cizích pracovníků v podnicích, které vstoupily do Libereckého kraje formou PZI. V rámci provádění dotazníkového šetření jsme ověřovali také hypotézu, zda podniky vstoupily do Libereckého kraje formou PZI především kvůli nákladovým faktorům a kvůli programu investičních pobídek.

Za motivy vstupu těchto podniků na český trh lze označit především nákladové faktory

a to náklady výrobní i mzdové. Ačkoliv dalším nejpočetnějším motivem byla kvalifikovaná pracovní síla, nekoresponduje tento faktor se vzdělanostní strukturou zaměstnanců dotázaných PZI. Ta je ještě méně příznivá než vzdělanostní struktura za Liberecký kraj. Investiční pobídky jako motiv ke vstupu byl zmíněn pouze jednou a figuroval mezi méně důležitými. Lze tedy potvrdit hypotézu Beyera [4], že by tyto firmy do regionu vstoupily i bez existence tohoto programu.

Poměrně nepříznivá vzdělanostní struktura zaměstnanců má ale za následek, že v podnicích pracují převážně čeští pracovníci, protože i na manuální a nízko kvalifikované pracovní pozice nejsou najímáni cizinci. Míra registrované nezaměstnanosti byla v roce 2010 i přes relativně málo příznivou vzdělanostní strukturu jen o jeden procentní bod nad celorepublikovým průměrem. Cizinci pracovali v dotazovaných podnicích s výjimkou dvou podniků pouze minimálně a činili jen desetinu všech pracovníků, v několika podnicích dokonce nebyli zaměstnáni vůbec. Většinou se jednalo o Slováky a Poláky, následovaní s odstupem Ukrajinci, což koresponduje s daty za Liberecký kraj. Z hlediska zaměstnanosti byl tedy vstup zahraničních podniků pro region přínosem. Tato situace je tedy odlišná od situace v Plzeňském kraji [2] a v Kolíně [16].

Jak vyplynulo z dotazníkového šetření, podniky jsou v dřívě většině případů činné ve zpracovatelském průmyslu a v odvětvích se středně vysokou přidanou hodnotou (tzv. medium high-tech). Exportují převážně stroje a dopravní prostředky (SITC 7), v menší míře i chemikálie a příbuzné výrobky (SITC 5). Region i dotazované podniky jsou tedy silně závislé na automobilovém průmyslu a to na úkor původně dominujícího textilního průmyslu. Tento přesun můžeme dosud považovat za pozitivní, jelikož se pracovní síla alokovala do odvětví s vyšší přidanou hodnotou. V případě Libereckého kraje rovněž nedošlo k výraznějšímu asymetrickému vývoji v rámci kraje jako v sousedním Ústeckém regionu [20]. To je dáno velikostí regionu i podobnou hospodářskou strukturou jeho okresů [12].

V případě teritoriální struktury exportu kopírují dotazované podniky průměrné hodnoty Libereckého kraje. Největším partnerem bylo v letech 2008–2010 Německo, následované s odstupem Slovenskem, Francií a Rakouskem. Německo a Francie figurují i jako největší exportní partneři za Liberecký kraj.

Dotazníkové šetření tedy potvrdilo pouze první část hypotézy, příchod PZI kvůli nákladovým faktorům, program investičních pobídek byl motivem pouze v případě jednoho podniku. Z dotazníkového šetření rovněž vyplývá, že zahraniční podniky, které vstoupily do Libereckého kraje formou přímých zahraničních investic, pomohly regionu k reorientaci na průmyslová odvětví s vyšší přidanou hodnotou a byly i přínosem pro trh práce. Využívají totiž v naprosté většině místní pracovní sílu, kdy poptávají ve velké míře méně kvalifikované pracovníky a podporují tak v regionu zaměstnanost.

Vstup těchto PZI ale nedokázaly eliminovat hospodářský pokles regionu vůči celorepublikovému průměru. Problémem je navíc jejich silná orientace na automobilový průmysl a na Německo jako největšího obchodního partnera, které je následováno dalšími členskými státy EU, respektive členy eurozóny, tedy makroregionu s prognózovaným nízkým růstem HDP [19] a kde naopak hrozí opakování japonského scénáře dekády nízkého růstu z 90. let [33].

Další slabinou jsou nákladové faktory, které hrály klíčovou roli při vstupu dotazovaných PZI na český trh. Pokud stoupnou zahraničním podnikům výrobní či mzdové náklady, mohl by se v Libereckém kraji v určité podobě opakovat

scénář podobný kolapsu textilního průmyslu na počátku devadesátých let. Rizikem jsou i případné problémy automobilového průmyslu nebo německé ekonomiky, které by měly také negativní vliv na ekonomickou situaci regionu.

PZI tedy aktuálně příznivě ovlivňují ekonomické směřování regionu. Došlo jednak k relokaci pracovní síly z upadajícího textilního průmyslu do průmyslu automobilového. Dále pak tyto podniky zaměstnávají převážně středně a nízkou kvalifikovanou pracovní sílu, která na pracovním trhu hledá obecně obtížněji uplatnění než vysoce kvalifikovaní pracovníci. PZI jsou v současné době pro region přínosem, zejména pro pozitivní efekty v oblasti zaměstnanosti místní pracovní síly a přidané hodnoty jejich produkce. Tento přínos se však podle výše zjištěných údajů nezakládá na dlouhodobě stabilních faktorech. V budoucnu by tak výše naznačené změny, jako růst nákladů nebo problémy automobilového průmyslu v Evropě mohly hospodářský vývoj regionu naopak ohrozit a zvýšit jeho zaostávání.

Článek byl sepsán v rámci projektu Přímé zahraniční investice v Libereckém kraji studentké grantové soutěže (SGS) Technické univerzity v Liberci.

Literatura

- [1] AYYAGARI, M., KOSOVÁ, R. *Does FDI Facilitate Domestic Entrepreneurship? Evidence from the Czech Republic*. Prague: CERGE-EI, 2006. 54 s. ISSN 1211-3298
- [2] BAŠTOVÁ, M., DOKOUPIL, J. Negativní dopady přímých zahraničních investic na trh práce města Plzně. *Geografie Sborník ČGS*. 2010, roč. 115, č. 2, s. 188-206. ISSN 1212-0014.
- [3] BARRELL, R., HOLLAND, D. Foreign Direct Investment and Enterprise Restructuring in Central Europe. *Economics of Transition*. 2000, Vol. 8, Iss. 2, s. 477-504. ISSN 1468-0351.
- [4] BEYER, J. Please invest in our country. How successful were tax incentives for foreign investment for transition countries. *Communist and Post-Communist Studies*. 2002, Vol. 35, Iss. 2, s. 191-211. ISSN 0967-067X.
- [5] BEVAN, A.A., ESTRIN, S. The Determinants of FDI in Transition Economies. *Journal of Comparative Economics*. 2004, Vol. 32, Iss. 4, s. 775-787. ISSN 0147-5967.
- [6] BALOCK, G., GERTLER, P. Welfare Gains from FDI through Technology Transfer to Local

- Suppliers. *Journal of International Economics*. 2008, Vol. 74, Iss. 2, s. 402-421. ISSN 0022-1996.
- [7] ČNB. *Přímé zahraniční investice za rok 2010*. Praha: Česká národní banka, 2011. 59 s.
- [8] ČNB. *Příviv přímých zahraničních investic dle sektorů a zemí – časová řada* [online]. Praha: Česká národní banka, 2013 [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: http://www.cnb.cz/cs/statistika/platebni_bilance_stat/pzi/index.html.
- [9] ČSÚ. *Hlavní obchodní partneři v roce 2010* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013 [cit. 2013-04-09]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/840039A6E4\\$File/60081204.pdf](http://www.czso.cz/csu/2011edicniplan.nsf/t/840039A6E4$File/60081204.pdf).
- [10] ČSÚ. *Interní databáze ČSÚ*. Praha: Český statistický úřad, 2011.
- [11] ČSÚ. *Ročenka Euroregionu Nisa-Neisse-Nysa 2011*. Liberec: Český statistický úřad, 2011. ISBN 978-80-250-2143-9.
- [12] ČSÚ. *Statistická ročenka Libereckého kraje*. Liberec: Český statistický úřad, 2012. ISBN 978-80-250-2119-4.
- [13] ČSÚ. *Trh práce v ČR 1993-2011*. Praha: Český statistický úřad, 2012.
- [14] ČSÚ. *Veřejná databáze* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2013 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://vdb.czso.cz/vdbvo/uvod.jsp>.
- [15] CZECHINVEST *Projekty agentury Czech invest* [online]. Praha: CZECHINVEST, 2013 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://www.czechinvest.org/lb-investice>.
- [16] DINGA, M. *The Impact of FDI in Kolín on Local Labour Market*. CERGE-EI Discussion Paper 182. Prague: CERGE-EI, 2007. ISSN 1211-3298.
- [17] DINGA, M. *The Role of the Investment Incentives in Regional FDI Relocation: A Regression Discontinuity Approach*. CERGE-EI WP 348. Prague: CERGE-EI, 2011. ISSN 1211-3289.
- [18] DUNNING, J.H., NARULA, R. *Foreign direct investment and governments: catalysts for economic restructuring*. London: Routledge, 1996. 455 s. ISBN 0-415-11820-4.
- [19] EUROSTAT. *Real GDP growth volume* [online]. Brussels: Eurostat, 2013 [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plugin=1&language=en&pcode=tec00115>.
- [20] HLAVÁČEK, P. *The FDI Investment in Usti Region, Theory, Actors and Space Differentiation*. *E+M Ekonomie a Management*. 2009, roč.12, č. 4, s. 27-39. ISSN 1212-3609.
- [21] JÁČ, I., et al. *Jedinečnost obce v regionu*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2010. 203 s. ISBN 978-80-74310-38-6.
- [22] JÁČ, I. *Rizika odhadu úspěšnosti investice při alternativním scénáři vývoje ekonomiky*. *E+M Ekonomie a Management*. 2012, roč. 15, č. 2, s. 38-52. ISSN 1212-3609.
- [23] JURAJDA, Š, TERRELL, K. *Regional Unemployment and Human Capital in Transition Economies*. *Economics of Transition*. 2009, Vol. 17, Iss. 2, s. 241-274. ISSN 1468-0351.
- [24] KINOSHITA, Y., CAMPOS, N.F. *Why does FDI go where it goes? New evidence from the transition economies*. IMF Working Paper 03/228. Washington: IMF, 2003. 32 s.
- [25] KORNECKI, L. *Foreign direct investment and macroeconomic changes in CEE integrating into the global market*. *Investment Management and Financial Innovations*. 2008, Vol. 5, Iss. 4, s. 124-132. ISSN 1812-9358.
- [26] MPO. *Analýza vývoje ekonomiky ČR a odvětví v působnosti MPO za rok 2010*. Praha: Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, 2011. 114 s.
- [27] PAVLÍNEK, P. *Internationalization of the Corporate R&D and the Automotive Industry R&D of the Central-East Europe*. *Economic Geography*. 2012, Vol. 88, No. 3, s. 279-310. ISSN 1944-8287.
- [28] PAVLÍNEK, P. *Regional Development Implications of Foreign Direct Investment in Central Europe*. *European Urban and Regional Studies*. 2004, Vol. 11, No. 1, s. 47-70. ISSN 1944-8287.
- [29] PAVLÍNEK, P. *Transformation of the Czech Automotive Components Industry through Foreign Direct Investment*. *Eurasian Geography and Economics*. 2003, Vol. 44, No. 3, s. 184-209. ISSN 1538-7216.
- [30] RYDVALOVÁ, P., ŽIŽKA, M. *Klíčové faktory problematického vývoje regionů v České republice*. 1. vyd. Liberec: VÚTS, 2007. 54 s. ISBN 978-80-903865-5-6.
- [31] SRHOLEC, M. *Přímé zahraniční investice v ČR: teorie a praxe v mezinárodním srovnání*. Praha: Linde, 2004. 171 s. ISBN 80-86131-52-1.
- [32] STANČÍK, J. *Horizontal and Vertical FDI Spillovers: Recent Evidence from the Czech Republic*. WP Series 340. Prague: CERGE-EI, 2007. 39 s. ISSN 1211-3298.
- [33] STUČHLÍKOVÁ, Z. *Světová ekonomika jako sociálně ekonomický systém, procesy jeho formování, rozvoje a diferenciaci*. In CIHELKOVÁ, E., et al. *Světová ekonomika. Obecné trendy rozvoje*. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 1-31. ISBN 978-80-7400-155-0.
- [34] TORLAK, E. *FDI, Technology Transfer and Productivity Growth in Transition countries*,

Evidence from Panel Data. CeGe Discussion Paper 26. Gottingen: Georg-August-Universität, 2004. 26 s. ISSN 1439-2305.

[35] UNCTAD. *FDI database* [online]. Geneva: UNCTAD, 2013 [cit. 2013-04-15]. Dostupné z: <http://unctadstat.unctad.org/TableViewer/tableView.aspx>.

[36] ÚŘAD PRÁCE. *Analýza vývoje na trhu práce v okrese Liberec*. Liberec: Úřad práce, 2012.

[37] VOŠTA, M. Nové země EU: jádro a periferie. *Současná Evropa a Česká republika*. 2005, roč. 10, č. 1, s. 114-132. ISSN 1211-4073.

[38] WORLD BANK. *FDI Database* [online]. Washington: World Bank, 2013 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>.

[39] WORLD BANK. *From Plan to Market, Patterns of Transition*. Policy Research Working Paper No. 1564. Washington: World Bank, 1996. 70 s.

[40] ZEMPELINEROVÁ, A., BENÁČEK, V. FDI in the Czech Manufacturing Sector. *Prague Economic Papers*. 1997, Vol. 6, Iss. 2, s. 141-155. ISSN 1210-0455.

[41] ŽÍŽALOVÁ, P. Přímé zahraniční investice v Česku. *Geografie - Sborník ČGS*. 2006, roč. 111, č. 2, s. 186-197. ISSN 1212-0014.

doc. Ing. Zuzana Potužáková, Ph.D.

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta
Katedra marketingu a obchodu
zuzana.potuzakova@tul.cz

Ing. Jaroslav Demel

Technická univerzita v Liberci
Ekonomická fakulta
Katedra marketingu a obchodu
jaroslav.demel@tul.cz

FOREIGN COMPANIES IN LIBEREC REGION. RESULTS OF THE QUESTIONNAIRE SURVEY**Zuzana Potužáková, Jaroslav Demel**

Foreign direct investment (FDI) influenced deeply the economic development of the transition economies after 1989. The Czech Republic is one of the leading recipients of the FDI in the CEE. The impact of the FDI is visible not only on national level but also on the regional level. Despite the fact that the Czech Republic belongs to the middle-size EU Member States, the regional development after 1989 differs distinctly. The article focuses on results of the questionnaire survey of the foreign-owned companies in Liberec region. The results are compared with the average values of the indicators for Liberec region. The aim of the article is to determine the motives of the investment, the structure of exported production, workforce development and employment of foreign workers in the companies that came to the Liberec Region as the FDI. We have also verified the hypothesis that the main reasons of the FDI entry were the low production costs and the investment incentives.

According to the results of the questionnaire survey we can confirm only the first part of the hypothesis. The importance of the low production costs which were the most significant for almost 60% of the companies. Another essential factor for 50% companies was the qualified labor force. However, this does not corresponds with the education structure of the FDI workers, 62% of them achieved only basic education or secondary education without leaving examination. Anyway, the investment incentives were significant reason only for one company. According to our survey the FDI helped the region to reallocate the workforce form the previously dominating textile industry to nowadays dominating automotive sector. The other positive effect of the FDI is the employment of the lower qualified work force which has a worse position on the labor market than the highly qualified. Nevertheless it neither is important to emphasize that the positive effect of the FDI is nor based on the long-term factors.

Key Words: *Foreign direct investment, Liberec region, questionnaire survey, labour market, export structure.*

JEL Classification: *E22, F21, J24.*

DOI: *10.15240/tul/001/2014-2-005*